

RECENT VERSCHENEN

De rubriek recent verschenen wordt verzorgd door mr. drs. T.W.B. Beukers en mr. H.J. van Harten (Europa Instituut, Universiteit Utrecht) en mr. M.J. Frese (Europa Instituut, Universiteit van Amsterdam). Hebt u een recente publicatie (boek, proefschrift, oratie, enz.) die relevant voor dit tijdschrift kan zijn of wilt u de aandacht op een recente, relevante publicatie vestigen, dan bent u van harte uitgenodigd contact op te nemen.

Per adres: Europa Instituut, Universiteit van Amsterdam, Postbus 1030, 1000 BA Amsterdam.
Per e-mail: h.j.vanharten@uu.nl, t.w.b.beukers@uu.nl, m.j.frese@uva.nl.

110 M. Danov Jurisdiction and Judgments in Relation to EU Competition Law Claims

Oxford: Hart Publishing 2011, ISBN
978-184136592, 293 p., £ 55

Dit derde boek in de serie *Studies in Private International Law* is een uitgebreide bewerking van het proefschrift dat Danov in 2007 succesvol heeft verdedigd aan de Universiteit van Aberdeen. In acht hoofdstukken behandelt de auteur de internationaal privaatrechtelijke ('IPR') dimensie van de handhaving van het EU-mededingingsrecht door Engelse gerechten en arbitrale tribunalen.

In het introducerende hoofdstuk 1 komt de auteur onmiddellijk ter zake door de lezer in zeer kort bestek bekend te maken met de grote lijnen van het relevante rechtskader en zijn hiaten. De auteur wijst daarbij op bestaande onduidelijkheden in dit groten-deels Europeesrechtelijk kader ten aanzien van de jurisdictie van de nationale rechter, het toepasselijk recht, en de erkenning en executie van vonnissen.

Hoofdstuk 2 analyseert de bevoegdheid van de Engelse rechter om kennis te nemen van contractuele vorderingen naar aanleiding van inbreuken op het EU-mededingingsrecht. Het gaat hierbij met name om vorderingen van de eisende partij, nu met name deze vorderingen aanleiding geven tot mededingingsrechtsspecifieke IPR-vraagstukken. Dit hoofdstuk, dat met 63 bladzijden het meest omvangrijk is, sluit af met enkele conclusies en aanbevelingen van technische aard.

Hoofdstuk 3 schakelt over naar vorderingen uit onrechtmatige daad en de daarbij behorende bevoegdheidskwesties. Danov doet enkele specifieke suggesties ten aanzien van de interpretatie van bestaande bevoegdheidsregels, met name om 'implementatie' van de inbreuk leidend te laten zijn bij het bepalen van de schadeveroorzakende handeling. De opbouw van dit hoofdstuk is gelijk aan

die in hoofdstuk 2, door eerst de Brussel I-Verordening te behandelen en vervolgens de *English Traditional Rules*.

Hoofdstuk 4 snijdt een nieuw thema aan, een dat specifiek is voor het EU-mededingingsrecht: het voorkomen van parallelle privaatrechtelijke procedures. Uitgangspunt hierbij is dat parallelle procedures in beginsel onwenselijk zijn in het licht van de uniforme toepassing van het EU-mededingingsrecht. Danov richt zich hierbij op de mogelijkheden van de Engelse rechter om af te zien van rechtsmacht of om procedures op te schorten. Ook in dit hoofdstuk volgt de analyse van het vigerende Engelse rechtsstelsel die van het EU-rechtsstelsel. In de concluderende paragraaf 4.4 pleit Danov voor een aanpassing van de Brussel I-Verordening in die zin dat de nationale rechter de procedure kan opschorten of rechtsmacht kan weigeren ten gunste van een geschikter forum.

De volgende drie hoofdstukken behandelen ieder een afzonderlijk, maar gelieerd thema. Hoofdstuk 5 analyseert welk recht de Engelse rechter moet toepassen bij de handhaving van het EU-mededingingsrecht. Dit lijkt met name relevant voor procedureel recht ten aanzien waarvan de lidstaten autonoom zijn. De analyse spitst zich toe op de Rome I-Verordening en de Rome II-Verordening. In hoofdstuk 6 is de Brussel I-Verordening opnieuw onderwerp van aandacht, maar ditmaal tegen de achtergrond van de erkenning door de Engelse rechter van buitenlandse vonnissen. In dit hoofdstuk wordt onderzocht of 'public policy' zich verzet tegen de erkenning door de Engelse rechter van vonnissen gewezen in weerwil van het EU-mededingingsrecht. Danov komt tot een afgewogen antwoord waarbij het uitmaakt of het vonnis van binnen of buiten de EU komt. Hoofdstuk 7 behandelt de rol van de Engelse rechter bij de erkenning van arbitrale vonnissen.

Het boek wordt afgesloten met een uitgebreide conclusie, waaruit naar voren komt dat Danov met name bezwaren heeft tegen het huidige jurisdictionele raamwerk. Dit achtste

en laatste hoofdstuk biedt enkele aanbevelingen ten aanzien van 'Brussel I' en doet aanzetten tot vervolgstudies op het terrein van schadeberekeningen en naar de noodzaak te komen tot een mededingingsrechtsspecifiek regime voor privaatrechtelijke vorderingen.

111 Christa Tobler, Jacques Beglinger en Wessel Geursen Essential EU Competition Law in Charts

Budapest: HVG-ORAC Publishing House
2011, ISBN 9789632581187, 143 p. € 25

Dit is een nieuwe uitgave van het *Eur-Charts Project* (<www.eur-charts.eu>). Doelstelling van het project is om de kern van het Europees recht te visualiseren. Met als streven om daarmee een beeld te geven van de basisconcepten die de kern voor de toepassing vormen en de onderlinge verhouding tussen de concepten te tonen. Eerder werd in deze rubriek een algemeen deel *Essential EU Law in Charts* signaleerd. Deze nieuwe uitgave, waarbij naast Tobler en Beglinger die verantwoordelijk waren voor het eerste deel ook Geursen is betrokken, wordt specifiek het Europees mededingingsrecht verbeeld. De opzet van de uitgave bestaat uit twee delen. In de eerste plaats is er dit boek. Daarnaast is er een geïntegreerde website waar aanvullingen, juridische bronnen en oefeningen op staan. Beide vormen ze het pakket *Essential EU Competition Law in Charts*. Het boek kent twee delen.

In het eerste deel wordt de werking van de artikelen 101-109 VWEU inzichtelijk gemaakt. Het tweede deel geeft een bredere achtergrond en context. Het plaatst het Europees mededingingsrecht in het bredere perspectief van het Europees recht. Beide delen bevatten allereerst de grafische vertolking van het recht in diagrammen en beslismomen, maar kennen in de tweede plaats ook bondige verklarende teksten bij de wer-

king van het Europees mededingingsrecht. Net als in het algemene deel zorgen opgenomen kruisverwijzingen tussen de schema's voor inzicht in de onderlinge samenhang. De gave van het boek blijkt ook te werken bij het specialistische karakter van het Europees mededingingsrecht. Daarmee is ook deze uitgave van het project een verfrissende bijdrage en draagt eraan bij de werking van het recht inzichtelijk te houden. In een annex is een lijst met de relevante juridische instrumenten opgenomen.

112 Martin Heipertz en Amy Verdun
Ruling Europe. The Politics of the Stability and Growth Pact

Cambridge: Cambridge University Press 2010, ISBN 9780521197502, 314 p., £ 55

Dat politiek een doorslaggevende rol speelt bij de successen en mislukkingen van het Stabiliteits- en Groeipact spreekt, gezien de pijnlijke ervaringen met Frankrijk en Duitsland in 2003 en de recentere Griekse tragedie van 2009, voor zich. Dat het pact geen onverdeeld succes is, zal voor velen ook geen geheim zijn. Toch gaat *Ruling Europe. The Politics of the Stability and Growth Pact* niet over de vraag of het pact nuttig is of goed. Heipertz en Verdun proberen de factoren te begrijpen die de oorspong en het functioneren van het Stabiliteits- en Groeipact bepalen en doen dat met een zeer degelijk theoretisch kader.

In deel 1 wordt de oorspong van het Stabiliteits- en Groeipact gekoppeld aan een aantal theorieën uit de disciplines van de Internationale Betrekkingen en Vergelijkende Politieke Economie: Intergouvernementalisme, de binnenlandse politieke benadering, neofunctionalisme en de zogenaamde expertocratische benadering. De vier theoretische lenzen worden beschouwd als elkaar aanvullend in de verklaring van het pact. Auteurs staan een eclectische benadering voor, waarbij de kunstmatige schotten binnen de disciplines van de politieke wetenschappen worden geslecht.

In hoofdstuk 2 wordt de oorspong van het Stabiliteits- en Groeipact verklaard met behulp van het Intergouvernementalisme en dus ligt de nadruk op interstatelijke onderhandelingen. De invloed van Duitsland, als machtigste lidstaat van de EU en tegelijkertijd de lidstaat die het meest te verliezen heeft door de monetaire integratie, op de uiteindelijke vormgeving van het Stabiliteits- en Groeipact, maar ook op het ter ziele gaan

van het pact in 2003 wordt geanalyseerd. Het derde hoofdstuk bekijkt oorspong en functioneren van het pact vanuit de binnenlandse politiek benadering, met aandacht voor weer Duitsland (bijvoorbeeld voor de rol van voormalig Minister van Financiën Waigel en de *Bundesbank*) en ook Frankrijk (dat tevens het woord 'Groei' in de titel van het pact staat was volgens auteurs slechts een cosmetische concessie aan dit land). De functionele logica van het Stabiliteits- en Groeipact is onderwerp van hoofdstuk 4. Padafhankelijkheid en *spillover* bij de vorming en herziening van de regels staan hier centraal. De rol van ideeën van experts en van hun economische beleidsparadigma's op de onderhandelingen over het Stabiliteits- en Groeipact wordt bestudeerd in hoofdstuk 5.

Deel 2 van *Ruling Europe. The Politics of the Stability and Growth Pact* gaat over de gebeurtenissen van de toepassing, crisis en hervorming van het pact. Uitvoerige feitelijke beschrijvingen worden ook hier afgewisseld met methodologische inzichten gekoppeld aan de in het eerste deel besproken theoretische benaderingen. Aan bod komen de crisis uit 2003, waarbij onder druk van Frankrijk en Duitsland de excessieve begrotingstekortprocedures tegen deze landen werden opgeschort, de uitspraak van het Hof van Justitie hierover in 2004, en de hervorming van het pact in 2005. Deze hervorming was volgens auteurs slechts een explicitering van de discretionaire bevoegdheden die de Raad al bezat en gaf de Raad daarmee politieke legitimiteit bij het niet gebruiken van deze bevoegdheden (zoals in 2003 onder druk van Frankrijk en Duitsland gebeurde).

113 Leonard Besselink, Frans Pennings en Sacha Prechal (red.)
The Eclipse of the Legality Principle in the European Union

Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2011, ISBN 978-9041132628, 312 p., \$ 142

In *The Eclipse of the Legality Principle in the European Union* onderzoeken ruim twintig onderzoekers, allen werkzaam aan de Universiteit Utrecht, de gevolgen van de aanwezigheid van meervoudige, overlappende en concurrerende rechtsordes op het concept 'legaliteit' en het functioneren hiervan. De Europese Unie maakt dat besluitvorming niet meer enkel op het niveau van het statelijke politiek systeem plaatsvindt, maar in verschillende Europese arena's.

In de bundel worden drie functies van het begrip 'legaliteit', een van de pijlers van de *Rule of Law*, onderscheiden: de legitimerende functie, de toekennende functie en de regulerende functie. De vraag of deze functies nog steeds in de rechtsordes worden vervuld, of ze ook nog werkzaam zijn in de Europese Unie, en in de context van de overlappende, met elkaar in wisselwerking staande en wederzijds afhankelijke rechtsordes van de Unie en haar lidstaten komt terug in alle bijdragen.

In deel II illustreren De Vries en Francot-Timmermans de onderlinge afhankelijkheid van sociale en juridische ontwikkelingen door het prisma van het voorzorgsbeginsel. Jurgens, Verhoeven en Willemsen bestuderen in vergelijkend perspectief de attributie van bestuursrechtelijke bevoegdheden in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Weer Verhoeven en Widdershoven onderzoeken in hoeverre richtlijnen en verordeningen als rechtsbasis kunnen dienen bij het ontbreken daarvan in de nationale rechtsorde.

Lavrijssen en Ottow bekijken onafhankelijke toezichhouders in het licht van legaliteit. De regulerende functie van legaliteit staat centraal in deel III. Deze functie wordt onderzocht ten aanzien van de vereisten die in de rechtspraak van het Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens worden gesteld (Woltjer), ten aanzien van gelijke behandelingswetgeving (Burri) en ten aanzien van de Europese Richtlijn over voorlichting en raadpleging van werknemers (Jaspers en Meyers).

Deel IV richt zich op legaliteit in relatie tot *soft law*-instrumenten, met bijdragen over de open coördinatiemethode (Pennings), de regulering van financiële markten (Duiker-sloot) en de sociale dialoog (Veldman).

In het afsluitende deel V wordt aangetoond hoe bepaalde mechanismen, in het bijzonder op het niveau van de Europese Unie, leiden tot een stille uitbreiding van bevoegdheden. Prechal, De Vries en Van Eijken analyseren hoe het Hof van Justitie via zijn rechtspraak en door interpretatie van centrale begrippen de reikwijdte van EU-recht verbreedt. Marguery concentreert de aandacht op Eurojust binnen de Ruimte van Vrijheid, Veiligheid en Recht. Brouwer wijst op de erosie van doelbinding in beleid en wetgeving over dataprotectie en de rol van het Europees Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Besselink sluit de bundel af met een waardevolle synthetiserende bijdrage.